VNS 3/2017 vp valtioneuvoston puolustusselonteko

Valtiovarainministeriö
Marko Synkkänen
Petri Syrjänen
20.3.2017

Kirjallinen lausunto 23.3.2017

Valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja turvallisuusjaosto

Lausunto valtioneuvoston puolustusselonteosta (VNS 3/2017 vp)

Strategisten suorituskykyhankkeiden kansantaloudellisista vaikutuksista

Puolustusselonteon kohdassa 4.11. todetaan, että strategiset suorituskykyhankkeet (Laivue 2020 ja HX-hanke) toteutetaan budjettirahoituksella vuosina 2019-2031. Laivue 2020-hankkeen 1,2 mrd. euron rahoitus sisältyi jo kevään 2016 julkisen talouden suunnitelmaan. Hankkeesta aiheutuu valtiolle menoja vuosina 2019-2025. HX-hankkeen eli hävittäjähankinnan hankintahinnaksi on arvioitu 7-10 mrd. euroa. Hankintahinta ja menojen vuotuinen jakauma tarkentuu, kun tarjoukset on saatu. Tarkoitus on pyytää tarjouksia vuonna 2018 ja tarjoukset saataisiin vuonna 2019. Hankintapäätös on tarkoitus tehdä vuonna 2021. Hankkeesta aiheutuu valtiolle menoja tämän hetken tietojen perusteella vuosina 2021-2031. Strategisten suorituskykyhankkeisiin liittyvien menojen jakautuminen eri vuosille tarkentuu, kun hankintasopimukset on tehty.

Vuonna 2017 puolustusmenojen suhde BKT:een arvioidaan olevan 1,3 %-yksikköä. Tässä arviossa on otettu huomioon vain puolustushallinnon määrärahat. Strategisiin suorituskykyhankkeisiin liittyvät kustannukset ovat niin mittavia, että niiden rahoittaminen olemassa olevien määrärahojen puitteissa ei ole mahdollista vaarantamatta puolustuskyvyn tasapainoista kehittämistä. Hankinnat nostavat puolustusmenojen osuutta kansantuotteesta vuosina 2020-2031 keskimäärin 0,3-0,4 %-yksikköä. Mitä pidemmälle ajanjaksolle menot jaksottuvat, niin sitä pienemmäksi muodostuu hankinnoista aiheutuva keskimääräinen vaikutus menojen ja BKT:n väliseen suhdelukuun.

Puolustuskyvyn samoin kuin muidenkin yhteiskunnan osa-alueiden toiminnan kehittämistä vaikeuttaa osaltaan epävarmuus julkisen talouden resurssiperustasta. Väestön ikärakenteen muutos jatkuu mikä heijastuu väistämättä kansantalouden pitkän aikavälin kasvunäkymiin ja julkisen talouden rahoitusasemaan. Pitkällä aikavälillä kasvu jää verrattain vaimeaksi työikäisten lukumäärän alentuessa. Samanaikaisesti ikäsidonnaiset menojen kasvu jatkuu, minkä seurauksena nykyisellä kokonaisveroasteella julkinen velka kääntyy 2020-luvulla uudelleen nousuun. Jäljempänä esitettyjen oletusten perusteella laaditussa laskelmassa julkinen velka yltäisi 2030-luvun alussa yli 80 % suhteessa kokonaistuotantoon. Tämän lisäksi strategisten suorituskykyhankkeiden toteuttaminen nostaa velkaantumista 3-4 %-yksikköä.

Suorituskykyhankkeissa on kyse kertaluonteisista investoinneista, jotka heikentävät valtion rahoitusasemaa erityisesti niiden vuosien osalta, joille hankintakustannukset kohdentuvat. Pysyväksi valtiontaloutta rasittavaksi vaikutukseksi jää kohonneen velkaantumisen myötä lisääntyvät korkomenot.

Nykyisissä EU:n julkista taloutta koskevissa säännöissä hankintojen edellyttämät menot otetaan huomioon muiden menojen tapaan. Puolustusvoimien kalustohankinnat osaltaan lisäävät tarvetta julkista taloutta sopeuttaviin toimenpiteisiin.

Valtiovarainministeriön pidemmän aikavälin laskelmat talouden kehitysnäkymistä perustuvat oletuksiin, joista on keskeisiltä osin sovittu EU:n ns. ikääntymistyöryhmässä, jossa ovat edustettuina komissio ja kaikki jäsenmaat. (Aging Working Group). Jäljempänä on esitetty eräitä keskeisiä pidemmän aikavälin kehitykseen liittyviä oletuksia:

- Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan vuosina 2015-2030 työikäisten lukumäärä supistuu noin 80 000 hengellä. Samanaikaisesti yli 64-vuotiaiden määrä lisääntyy lähes 390 0000 hengellä. Väestöennusteessa maahanmuutto on oletettu olevan 17 000 henkeä vuodessa.

- Koko talouden työn tuottavuuden oletetaan nopeutuvan vähitellen viime vuosien poikkeuksellisen heikon kehityksen jälkeen 1,5 prosenttiin vuodessa pitkällä aikavälillä. Talouskasvu on siten käytännössä työn tuottavuuden kehityksen varassa.

- Työikäisen väestön supistumisen myötä BKT:n kasvu jää 2020-luvulla keskimäärin runsaaseen yhteen prosenttiin vuodessa.

- Eliniän odotteen kasvun myötä lisävuosista puolet oletetaan olevan ns. terveitä vuosia (eli ne eivät lisää hoito- ja hoivarasitusta). Eliniän kasvu kahdella vuodella lykkää palvelutarvetta vuodella. Esim. 71 vuotiaan palveluntarve vastaa nykyisen 70-vuotiaan palvelutarvetta kun elinikä on pidentynyt kahdella vuodella.

- Nykyisellä muuttumattomalla lainsäädännöllä ja käytännöillä ikäsidonnaiset menot nousevat seuraavan 15 vuoden aikana yli 2 %-yksikköä suhteessa BKT:hen. Kasvu on ensin voimakkainta eläkemenoissa ja hieman myöhemmin hoito- ja hoivamenoissa.

- BKT:n vaimea kasvu yhdessä ikäsidonnaisten menojen nousun myötä kääntää julkisen velan uudelleen nousuun 2020-luvulla kun oletetaan että verojen suhde BKT:hen pysyy ennallaan.

- Rakenteellisen työttömyyden arvioidaan olevan noin 7 % eli ilman uusia toimenpiteitä työttömyysaste ei laskisi pitkälläkään aikavälillä tätä alhaisemmaksi. Arvio perustuu Euroopan komission ja jäsenmaiden kanssa yhteisesti sovittuihin laskentamenettelyihin.

- Työllisyysaste nousee mm. eläkeuudistuksen myötä, mutta on vuonna 2030 70,8 prosenttia. Tämä perustuu komission laskentamallilla (kohorttisimulaatiomalli) tehtyihin tarkasteluihin. Pidemmällä aikavälillä työllisyysaste nousisi 71,7 prosenttiin (v. 2060).

- Julkisen sektorin tuottavuuden ei odoteta muuttuvan pitkällä aikavälillä. Esimerkiksi sote-uudistuksella tavoitellaan tuottavuuden kasvua, mutta sitä ei ole tässä vaiheessa sisällä laskelmissa. Jos sote-uudistuksella tavoiteltu vaikutus otetaan kaavamaisesti huomioon julkisten menojen kasvua vähentävänä tekijänä, niin se osaltaan vaimentaa julkisen velan nousua.

- Julkisen talouden osalta laskelmassa ei ole otettu huomioon muita mahdollisia (todennäköisiä) meno-paineita kuten esim. liikenneväylien tai kunnallistekniikan ylläpitoon liittyvää ”korjausvelkaa”.